

Derleyen MESUT YÜCEBAŞ
Yerli ve Milli Gündelik Hayat

İletişim Yayınları 2404 • Araştırma-İnceleme Dizisi 399
ISBN-13: 978-975-05-2115-7
© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2016, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora
YAYINA HAZIRLAYAN Erkan Küçük
DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç
KAPAK Suat Aysu
KAPAK FOTOĞRAFI Hüseyin Türk
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Remzi Abbas

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3
Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Derleyen MESUT YÜCEBAŞ

Yerli ve Milli Gündelik Hayat

Türkiye’de Gündelik
Hayat Pratikleri ve İdeolojisi

İÇİNDEKİLER

Giriş	7
-------------	---

BİRİNCİ KISIM

Tarihin Gündelik Sıradanlığı ve Komplolar

İdeolojik Bir Okuma Pratiği Olarak Resmî Türk Tarihçiliği ve Gündelik Hayattaki Yansımaları MUHSİN SOYUDOĞAN	17
--	----

Bir Türkiye Masalı: Metal Fırtına'yı Okuma Denemesi MEHMET NURİ GÜLTEKİN	37
--	----

İKİNCİ KISIM

Taşralı Girişimci Bir Kentin Sıradan Hali

Gaziantep'in "Girişimci Kent" Kimliğini Yeniden Okumak MELTEM KARADAĞ	89
---	----

Gaziantep: Muhafazakâr Bir Taşra Kenti ve Emekçi Kadınların Zihin Halleri GÖKHAN GÖKGÖZ	105
---	-----

**Gaziantep'te Yemek ve Mutfağın
Toplumsal Üretimi: Et ve Mutluluk**

AYŞEN UTANIR..... 153

ÜÇÜNCÜ KISIM

***Gündelik Hayatın Bazı Hücreleri:
Aile, Dolmuş, Esnaf***

**Aile, Devlet, Millet Bağının Yeni Görünümleri:
Biz Yeniden Hep Büyük Bir Aileyiz
Hem de Reklamlardayız**

SEMIRAY YÜCEBAŞ..... 169

**Gündelik Hayatta Kolektif Belleğin İnşası:
Minibüs Sembolleri Üzerine Bir Değerlendirme**

GÖKÇEN BAŞARAN İNCE..... 195

**Gündelik Hayatın Mağdur ve Mağruru Esnaf:
Reklamlarda Esnaf Tipolojileri**

MESUT YÜCEBAŞ..... 225

DÖRDÜNCÜ KISIM

Gözlenen Gündelik Hayat

**Post-Televizyon ve Gündelik Hayat:
Yeni Bir İzleyici Kimliği İnşası**

M. EMRE KÖKSALAN..... 255

***Psikopat, Sabıkalı, Umutsuz:
Suçun Irksallaştırılması ve Kapkaç***

O. ÖZGÜR GÜVEN..... 303

YAZARLAR HAKKINDA 349

Giriş

Gündelik hayat nedir? Kendimizi bildiğimiz, tanıdığımız, öznelliğimizin en doğal pratiklerini mi kapsamaktadır yoksa özne olarak nesneye indirgendiğimiz, nesnelere kendilerince bağımsızlaştığı ve bu bağlamda da ayağımız altındaki zemini hissetme yeteneğini yitirdiğimiz biricik bir zeminsiz alan mıdır? Soruyu başka türlü sormak da mümkün; gündelik hayat ideolojinin işleyiş alanı mıdır yoksa ondan kaçışla mı şekillenir?

Buradaki derlemede de somut olan/görünen ama soyut düzenlerle inşa edilegelen, her şeyi içeren ama aynı zamanda tüm monotonluğuyla homojenleştirici etkisini hissettiren muğlak bir alana –gündelik hayata– bakıyoruz. Dahil edebildiğimiz içerikler dışında kalanlar kuşkusuz ki bu derlemenin “başka”ları değil, onların da dahil olduğu evrenin izlerini arıyoruz aslında. Bu nedenle elinizdeki kitap gündeliğin bir parodisi aynı zamanda... Karşımıza çıkması muhtemel olan gündelik deneyimlerden, karşılaşmalardan derlenmiş gündelik hayatın belirsizliğinin izlerini taşıyor kısacası.

Gündelik yaşam bir kere yazıya (kitaba) dönüşünce/geçince düzensizliğini ve akışkanlığını yansıtmak zorlaşıyor. Ancak yine de bunu denemeye kalkışmak gerekiyor. Bu gereklilik ise hayatın işleyiş mekanizmasına dair öz bir hakikatın gündelik ya-

şamın içerisinde bulunacağına dair bir iddiaya dayanmıyor. Sadece yaşamın bir yönüne, hem de en sıradan en olağan halinin, o kadar da sıradan olmadığına işaret ediyoruz. Bu da bize gündelik hayatın ardında gizlenmiş bir sır perdesini aralamak kahramanlığımı bahşetmiyor kuşkusuz. Daha çok, gündelik hayatın kendisine, onun sıradanlığına yoğunlaşmak, onunla karşılaşmak istiyoruz. Her şey olan ama hiçbir şeymiş gibi görünen ve hatta her şeyliğini bu görünmezliğinden alan bir vakaya kısmi bir bakış geliştirmeye çalışıyoruz. Yazarların da içinde türedığı, katkıda bulunduğu bir zaman dilimine, hem onun dışından üretilmemiş, şifre çözücü bir bakışı hem de gerçekliğin zeminizliğini imleyen bir görüyü dışta bırakarak nüfuz ediyoruz.

Belli ki, bir belirsizliğe yanıt arayacağız. Kimilerince içerisinden toplumsallığı daha öteye, var olandan güzel günlere taşıyacak nüveleri barındırır gündelik hayat ya da akışkanlaşmış ilişkilerin uzağında sığımlacak bir liman, bir yuvadır o.

Gündelik hayat hakkında konuşmak biraz da önemsiz görünen bir şey hakkında konuşmaktır. Onun hakkında konuşmak ciddi olan makro çözümlerinin dışına düşün becerisini taşımak anlamına gelir (Lefebvre, 1998: 20). Günümüzün de modasıdır gündelik hayat hakkında konuşmak/yazmak. Gerçekten de toplumsal dönüşümler bağlamında tüketim ve gündelik yaşam pratikleri konusunda yapılan çalışmalarda ciddi bir artış görülmektedir (Argın, 2003: 133). Kuşkusuz ki ciddi görünmeyeni fazla ciddiye almakta da bir sıkıntı bulunuyor. Bu konuda dengeli bir tutumun oluşturulmasını sağlamak maksadıyla Lefebvre'nin gündelik yaşam tanımı faydalı görünüyor: "Ne bir düşünüş yönüdür, ne de bir engelleyici ya da durdurucudur; aynı anda hem bir alan hem de bir ara istasyondur, bir aşamadır ve bir atlama tahtasıdır, anlardan (gereksinimler, iş, zevk; ürünler ve yapıtlar; edilgenlik ve yaratıcılık; araçlar ve amaçlar, vs.) oluşan bir andır, olanaklı olanı (olanaklar bütünü) gerçekleştirmek için kendisinden yola çıkmanın kaçınılmaz olduğu diyalektik bir etkileşimdir" (1998: 20-21). Bir diyalektik etkileşim olarak gündelik hayat politikanın da alanıdır. Siyasetin günlük dilinin gündelik yaşamın en olağan biçimiyle gerçek-

leşmesi de bunu göstermiyor mu? Günlük dil aynı zamanda kendimizi en doğal hissettiğimiz yuvamızı oluşturmuyor mu? Estetiğimiz ve etiğimiz bu evrende çerçevenlenmiyor mu?

“Gündelik hayat mütevazı ve sağlamdır, doğal olandır, kı-sımları ve parçaları belirli bir zaman kullanımı içinde, kuşku-ya meydan vermeyecek bir biçimde birbirine bağlanan şeydir. Gündelik hayat tarih taşımaz. Görünüşte göstergesizdir” (Le-febvre, 1998: 31). O halde gündelik hayatın siyasete aktarılmış dilinde de bir tür tarihsizlik, göstergesizlik, daimlik ve ebedi-lik söz konusudur. Doğallığın imleyeni olarak bu dil, kendimi-zi tüm toplumsallığın ve tarihselliğin dışında kurguladığımız yuvamızda/evimizde hissediyor olmamıza işaret etmez mi? Bu durumda evin her türlü başka mefhuma aktarılmış biçimleri ideolojik veya tarihsel bir aktarmaya işaret ediyor olmalı. O ne-denle gündelik sıradanlığı kuşatan tarihsel, romantik, milli ve yerli perspektifler gündelik yaşamın terk edilmiş alanına, tarih-dışılığın sunduğu konformizmi kendilerine mal etme çabası-yla girmiş olmuyorlar mı? Gerçekten de ev/yuva deyince günde-lik dilin tarih-dışı konformizmine ulaşırken aynı zamanda belli türlerde tarihsileştirme çabalarıyla karşılaşırız: “Bütün mil-liyetçi hareketler, (örneğin) evi bir metafor olarak kullanır. Bu-nunla da kalmaz, bir ev ideali hepsinde vardır. Hem bir evin na-sıl olması gerektiğini, hem de evin toplumsal düzen içinde na-sıl bir işlevi olacağını konu eder milliyetçi yazarlar. Milliyet-çiliğin ve milletin sembolleri, metaforları ‘bağır’ gibi, ‘ana-va-tan’ gibi, ‘ana-yurt’ gibi, doğrudan doğruya o ilk ‘ev’le ilişkilidir” (Bora, 2013: 68). Kendilerini bu “ev”de olma haliyle ide-olojiszleştirirler; muhafazakâr ve milliyetçi ideolojiler bu bağ-lamlarıyla doğal olana bağlanırlar, kendilerini en doğal, hakiki kimlik olarak sunabilirler, tarihselliklerini tarih-dışı olma diz-gesine bu “ev” imgesiyle taşırlar. Bu nedenle tarihin gündelik-leşmiş pratikleri resmî tarih söylemiyle çerçevenmiştir.

Gündelik dil popülist muhafazakâr milliyetçi ideolojinin “ev”i, “yurt”udur. Gündelik hayat ve ona ait siyasete taşınmış dil, bir tür eylemsizliği, eylem hakkında öz-düşünümsüzlüğü (doğal olanı olduğu gibi yaşamaktan başka ne yapılabilir ki),

sorgusuzluğu, tartışılmazlığı, olduğu gibi olanın olduğu gibi kabulünü de barındırmak durumundadır. Gündelik dilin iktidara taşınması aynı zamanda iktidarla kurulan gündeliklik arasındaki karşıtlığı ve bu bağlamıyla gündelik yaşamın can alıcı *en düşük* farklılığını/başkahlığını ortadan kaldırır. Artık iktidarda olmayan her şey, gündeliğin sıradanlığından uzaklaşmıştır.

Gündelik yaşamın Türkiye özelindeki deneyimine dair izlegimiz, “ev” ve “yuva” ile birlikte kurgulanan bir yerelliğe ait olma halidir. Büyük bir şehirde yaşanıyor dahi olursa yerlilik ve köken kişinin doğasının asli parçası olarak kabul görür. Dolayısıyla gündelik doğallık biraz da yerlilikle çerçeveslenir. Yerele ait olan aynı zamanda bizim kendimizi evimizde hissetmemizi sağlayan “biz”liktir. Ancak bu yerliliğin küresellik veya uluslaşma halleri dışında da kurgulanmaması gerekiyor. Küresel ticari bağlamlarda özgüllüğün temsilcisi olarak yerlilik otantik ve benzemezliğe gönderme yaparak metalaşırken (Harvey, 2013: 155), ulusallık açısından ise ulusal kimliğin özlüğünü (yerli ve milli) temsil etmektedir. Bu nedenle toplumsal ve ekonomik dönüşümler bağlamında ele alındığında (neoliberal dönüşüm kastedilmektedir) günümüz Türkiye’sinin gündelik hayat estetiğinin iç içe geçmiş iki bağlam tarafından şekillendirildiği görülmektedir. Bunlardan ilki küresel piyasa koşulları aracılığıyla belirlenmiş ve yaşamın ekonomik olmayan alanlarına da sirayet eden bir ekonomik kültürlenme biçimi iken, ikincisi ise yine bununla ilintilendirilmiş bir tür kimlik katıcı öz olarak karşımıza çıkan yerleşme/yerelleşme talebidir. Daha doğrusu, zaman zaman birincinin ikincisiyle tanımlandığı, yerliliğin küresel piyasa mekanizma ve simgeselleriyle bezendiği ve bu bağlamıyla da yerliliğin yeniden üretildiği bir estetizasyon sürecidir bu... Hatta kendisini merkeze karşıt olarak kurmak durumunda olan yerliliğin, bu karşıtlığı yeniden üretme potansiyelini açığa çıkaran ve bunu daha sonra siyasetin diline de tahvil eden bir estetize etme biçimiyle karşı karşıyayız (yerli ve milli). Dolayısıyla taşramıza bakışımız da değişmek durumundadır. O, günümüzde sağlığın ve dinginliğin kaynağı olmanın ötesine taşmış, bir kimlik göstereni olarak imajlaştırılmış durumdadır.